

20. 9. 2023

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Od redefinice trestného činu znásilnění k legislativním úpravám

V České republice se v posledních letech zintenzivnila debata o sexualizovaném násilí, jeho trestání a pomoci obětem těchto trestných činů.[1] Vznikly iniciativy a spolky, které tato témata šíří napříč celou společností. S časovým odstupem se volání po změnách projevilo i v oblasti zákonodárství, kde je v současné době nejvíce aktuální diskuse o trestání pachatelů znásilnění a samotné definici tohoto trestného činu. Proto aktuálně Ministerstvo spravedlnosti připravuje novou právní úpravu trestného činu znásilnění.

Diskutované změny

Příznivci hlasů volajících po větších změnách, jež chtěly redefinovat trestný čin znásilnění tak, aby byl trestným činem znásilnění jakýkoli pohlavní styk bez souhlasu poškozeného, se však prozatím nedočkají. I přestože mělo Ministerstvo spravedlnosti vypracovat návrh i v tomto směru, jeho vypracování nakonec ani nedošlo. Z vícero (politických) stran se nyní ozývá, že na redefinici trestného činu znásilnění ve směru absence souhlasu není aktuálně širší politická shoda. Návrh tedy vypracován nebyl a více se o něm ani nejednalo. Některé změny v oblasti trestněprávní úpravy trestného činu znásilnění jsou však stále „na stole“. Následující odstavce shrnují, co se v souvislosti s trestným činem znásilnění aktuálně diskutuje a jaké legislativní změny jsou v blízké budoucnosti možné.

Aktuální úprava

Aktuálně trestný čin znásilnění předpokládá nesouhlas oběti, který musí být nějakým způsobem překonán. K pohlavnímu styku lze **donutit násilím, pohrůžkou násilí, pohrůžkou jiné těžké újmy** nebo **zneužitím bezbrannosti** oběti. Za násilí se považuje užití fyzické síly pachatelem k překonání vážně míněného odporu znásilňované osoby. To platí i pokud oběť obrany zanechala, protože shledala beznadějnost odpor klást. Za násilí se považuje také uvedení oběti do stavu bezbrannosti lstí. K pojmu donucení násilím se Nejvyšší soud vyjádřil v usnesení sp. zn. 8 Tdo 699/2021 ze dne 4. srpna 2021 tak, že se o donucení násilím může jednat i tehdy, když oběť v důsledku stresu a neschopnosti verbální komunikace dává pachateli najevo svůj nesouhlas způsobem svého chování, zejména postojem či polohou těla a násilným jednáním pachatele je tato poloha změněna tak, že je přizpůsobena k tomu, aby k souloži mohlo dojít.[2]

Definice toho co, je násilí a pohrůžka násilím v zásadě nedělá v praxi soudů velké problémy, je to však zneužití bezbrannosti, které je v soudním výkladu stále ještě ne zcela vyjasněným pojmem.[3] Obecně lze uvést, že zneužití stavu bezbrannosti připadá v úvahu, pokud se oběť v tomto stavu nachází bez přičinění pachatele. Oběť totiž v tomto stavu není schopna projevit svoji vůli uskutečnit pohlavní nebo obdobný styk s pachatelem, případně není schopna klást odpor vůči jednání pachatele.[4] Právní praxe pak považuje za stav bezbrannosti také nízký věk oběti nebo mentální handicap, pro který není schopna sama posoudit závažnost jednání pachatele. Právě k tomuto se opětovně vyjádřil Nejvyšší soud, kdy za znak bezbrannosti oběti může být naplněn i v důsledku jejího velmi nízkého věku (usnesení přímo uvádí hranici pět let). Vzhledem k nízkému věku pak oběť není schopna adekvátně projevit svou vůli, pochopit jednání pachatele a bránit se mu.[5]

Navrhované legislativní změny

Právě ohledně věku oběti znásilnění dojde, pokud návrh projde legislativním procesem, k podstatné změně. Sexuální trestný čin proti dětem do 12 let bude vždy znásilněním, kdy v tomto byl návrh Ministerstva spravedlnosti nejprve počítal s hranicí 5 let (v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu), avšak po politické diskusi a kritice odborné veřejnosti byla hranice zvýšena až na věk 12 let.^[6] V zásadě půjde o to, že dosud bylo na soudu, zda takový skutek kvalifikoval jako znásilnění dle důvodů vyjádřených v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021 (navíc toto usnesení je relativně z nedávné doby), nebo jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 trestního zákoníku.

Druhou změnou, ze které ministerstvo spravedlnosti nakonec ustoupilo, respektive lépe vysvětlilo svůj záměr je otázka možnosti uložit peněžitý trest za znásilnění. Z prvotního návrhu měla část veřejnosti pocít, že bude možné za trestný čin znásilnění uložit pouze peněžitý trest, který je běžně považován za mírnější trestní sankci. Zde je na místě uvést, že záměr umožnit soudům uložit také peněžitý trest míří k zákonu č. 59/2017 Sb., který dává možnost poškozeným trestnou činnou možnost podat žádost o uspokojení majetkového nároku přiznaného v adhezním řízení z výnosu majetkové trestní sankce, kterou je i peněžitý trest.^[7] Ve zkratce by šlo o možnost, jak by se oběti znásilnění mohli lépe domoci vyplacení přiznané nemajetkové újmy, kterou by skrze žádost podle tohoto zákona zajistil stát právě z uloženého peněžitého trestu.^{[8][9]}

Další velmi důležitou navrhovanou změnou by mělo být lepší legislativní vymezení pojmu bezbrannost, který by měl již zahrnovat i případy, kdy u oběti znásilnění dojde ke stavu odborně nazývaném disociativní stupor, laicky k takzvanému zamrznutí. Přesné návrhy, jak by měla nová definice znásilnění vypadat by měly být ministerstvem předloženy do konce září. Je však již nyní zřejmé, že pravděpodobně půjde o návrh, který zahrne do trestného činu znásilnění některé případy, které doposud za znásilnění podle současné definice považovány nebyly. Zcela jistě nepůjde o dramatické množství nových případů. Jde o krok v zájmu obětí dobrým směrem, ale z jednání o návrzích je zřejmá politická obava z přechodu k nutnému souhlasu s pohlavním stykem.

Souhlas je jednoduchý

Z navrhovaných změn je však jisté jedno. Stav bude velmi pravděpodobně komplikovanější než nyní. Pokud bychom se nejasnostem v definicích či definicích sexuálních trestných činů chtěli vyhnout, tak se nabízí znásilnění definovat jako sexuální styk bez souhlasu.^[10] Souhlas pak jednoduše znamená, že obě strany dobrovolně vyjadřují svůj souhlas a jsou ochotny k sexuálnímu kontaktu. Bez souhlasu nelze hovořit o dobrovolném a respektujícím sexuálním styku. Zavedení jasné definice souhlasu v zákoně by bylo vhodné pro ochranu obětí sexuálního násilí a zejména pro prevenci takových činů. V nejbližší době však tuto změnu čekat nelze.

Mgr. Denisa Kartusová,
advokát

Mgr. Tomáš Vanča,
advokátní koncipient

Vodičkova 791/41
110 00 Praha 1

Tel.: +420 777228557
e-mail: kartusova@kartusovalegal.cz

[1] Statistiky naznačují, že ročně je Policii České republiky nahlášeno okolo 600 případů znásilnění, reálně se však může stát ročně až 12.000 znásilnění.

[2] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021.

[3] Problematické jsou zejména ty případy, kdy oběť je pouze v takzvané v relativní bezbrannosti, při níž má sníženou možnost projevit svou vůli. Relativní bezbrannost je v praxi vykládána poměrně restriktivně. Komentář trestního zákoníku s pojmem spojuje situace, kdy oběť nechápe, co se po ní chce, tj. nechápe pachatelovo jednání a není schopna domyslet jeho důsledky. Mnoho obětí je schopno následky domyslet a chápou, co pachatel činí, nejsou ale schopni adekvátně reagovat, protože jsou paralyzováni strachem, nebo jim v adekvátní reakci brání jiné okolnosti.

[4] V tomto smyslu lze rozlišovat bezbrannost psychickou a fyzickou.

[5] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021

[6] Hranici věku 12 lze najít v občanském zákoníku v § 867, který v poslední větě říká „...,o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.“

[7] Tento postup je možný dle § 8 zákona č. [59/2017](#) Sb. o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů.

[8] Majetkový nárok vůči pachateli trestného činu pak podle § 11 zákona č. [59/2017](#) Sb. přechází na stát.

[9] K náhradě nemajetkové újmy lze pro doplnění poukázat na nedávný nález Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22, kterým Ústavní soud již po druhé zrušil rozhodnutí Vrchního soudu v Praze o výši nemajetkové újmy, kdy i částka ve výši 150.000 Kč se v daném případě nezdála Ústavnímu soudu adekvátní a otevřel tak dveře širší diskusi i výši adekvátní náhrady nemajetkové újmy obětem znásilnění.

[10] Dvanáct evropských zemí již takovou definici ve svých právních předpisech má. Například Spojené království má zákon o souhlasu již od roku 2003.

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)